

Dordrecht (Nederland)

Zeevaardij bij Dordrecht in de 17e eeuw

Dordrecht (uitspraak ([info](#) / [uitleg](#))) is met zijn 119.009 inwoners (31 maart 2015, bron: CBS) de vijfde gemeente van de Nederlandse provincie Zuid-Holland. De grootste stedelijke agglomeratie Drechtsteden, waar Dordrecht deel van uitmaakt, is met ongeveer 280.000 inwoners de 9de van Nederland. De stad ligt op de plaats waar de Merwede zich splitst in de Noord en de Oude Maas. De gemeente Dordrecht omvat het gehele Eiland van Dordrecht. De bewoners van Dordrecht noemen hun stad veelal *Dordt*. Dordrecht beschikt over 4 politiebureaus, 2 brandweerkazernes, 2 ziekenhuizen en een gevangenis (Gevangenis Dordrecht).

Dordrecht werd voor het eerst vermeld in een tekst uit de twaalfde eeuw, toen de stad nog werd aangeduid als *Thuredrech*, en kreeg in 1220 stadsrechten. In de middeleeuwen ontwikkelde de stad zich als belangrijke handelstad en stapelplaats en was het een van de zes grote steden van Holland. Later nam het belang van de stad af, maar de binnenstad herinnert nog altijd aan dit rijke verleden.

Arno Brok (VVD) is sinds februari 2010 burgemeester van Dordrecht. Hij volgde Ronald Bandell (PvdA) op, die sinds 2000 burgemeester was.

1 Geschiedenis

De stad Dordrecht ontstond aan het riviertje de Thure te midden van veenmoerassen. De Thure was een zijtak van de rivier de Dubbel en liep ongeveer ter hoogte van het huidige Bagijnhof. De oorspronkelijke naam van Dordrecht is *Thuredrith*. Dit betekent "doorwaadbare plaats in de rivier Thure". Thuredrith zou in de loop der tijd veranderen in Dordrecht, is een van de meerdere naams-

verklaringen. De oudste vermelding voor de stad dateert van rond 1120. Omstreeks dat jaar werd in een gedeelte van de *Annalen van Egmond* melding gemaakt van de moord op Graaf Dirk IV in 1049 'bij Dordrecht' (*apud Thuredrech*).

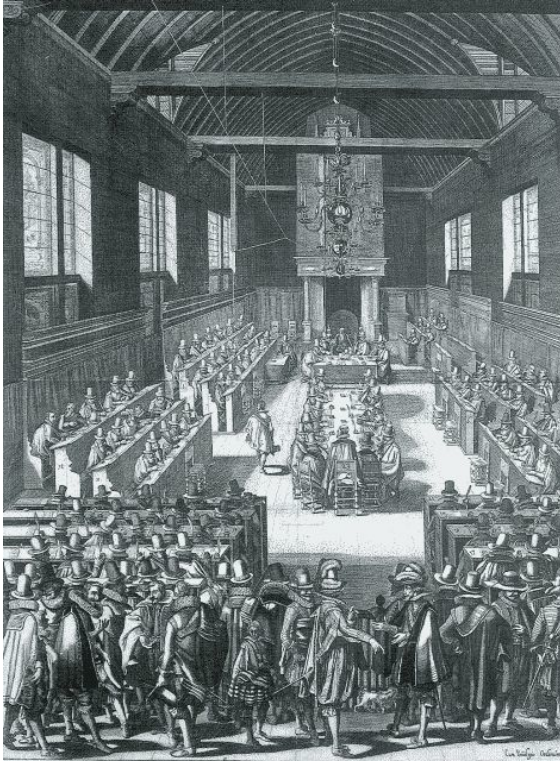
Dordrecht kreeg in 1220 stadsrechten van de Hollandse graaf Willem I. Na Geertruidenberg (1213) is Dordrecht daarmee de tweede stad waarvan bekend is dat het vrijheden van de Hollandse graaf kreeg. Het is niet uit te sluiten dat eerder ook andere Hollandse plaatsen stadsrechten kregen (niet alle oorkonden zijn als origineel of in afschrift bewaard gebleven). Op grond van zijn oude papieren maakt Dordrecht er echter sedert lang aanspraak op de oudste stad van Holland te zijn. Door haar strategische ligging en het verkrijgen van stapelrecht in 1299 ontwikkelde de stad zich tot een belangrijke stapelplaats. Dordrecht verhandelde vooral wijn, hout en graan. Rond 1400 had de stad ruim 8000 inwoners, waarmee het de grootste stad van Holland was.

In 1421 kwam Dordrecht ten gevolge van de Sint-Elisabethsvloed, waarbij grote delen van het achterland (Grote Waard) voorgoed verdronken, op een eiland te liggen.

In 1572 kwam te Dordrecht de Eerste Vrije Statenvergadering bijeen. Vertegenwoordigers van alle Hollandse steden erkenden stadhouder Willem I, prins van Oranje, en steunden de opstand tegen de Spanjaarden. In 1618-1619 vond in Dordrecht, bolwerk van de reformatie, de Synode van Dordrecht plaats, waarbij de remonstranten tegenover de contraremonstranten stonden en waar het besluit viel tot de Bijbelvertaling die in 1637 de Statenbijbel zou opleveren, de eerste officiële vertaling in de Nederlandse taal.

Tijdens het Eerste Stadhoudersloze Tijdperk (1650-1672) werd Johan de Witt, zoon van mr. Jacob de Witt, als raadspensionaris naar voren geschoven. Onder zijn leiding werd in 1654 vrede met Engeland gesloten waarbij de Akte van Seclusie werd opgenomen. Deze akte moest voorkomen dat de zoon van Willem II stadhouder zou worden. Op 20 augustus 1672 echter werden Johan en zijn broer Cornelis de Witt in Den Haag gelyncht. Willem III, verdacht van het complot, werd datzelfde jaar stadhouder.

Dordrecht voerde een scherp anti-stadhouderlijke koers. Op 26 juli 1783 werd het exercitiegenootschap "De Vrijheid" opgericht. De Patriotten wilden de oude vrijheid heroveren op de Oranjes. Nederland was immers al ruim tweehonderd jaar een republiek, erfopvolging hoorde

de Synode van Dordrecht(1618-1619)

De Wijnstraat in 1745, door Aart Schouman

daar niet in thuis. Al snel volgden meerdere steden. Stadhouder Willem V vluchtte uit Holland. Op 18 september 1787 echter capituleerde Dordrecht voor de troepen van de Pruisische koning Frederik Willem, de zwager van Willem V. De Oranjerestauroatie werd met kracht ingezet en de democratische beweging weggevaagd. Willem V werd in zijn positie hersteld. In 1815 nam zijn zoon Willem I, voorheen Willem VI, de titel Koning der Nederlanden aan.

Binnen Holland werd Dordrecht vanaf de 18e eeuw overvleugeld door Rotterdam.

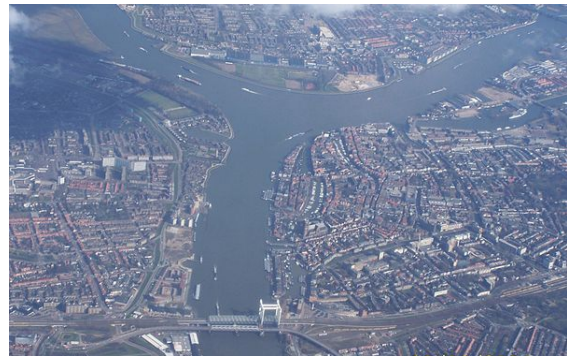
Door de eeuwen heen heeft Dordrecht een sleutelpositie ingenomen bij de verdediging van Holland, tot ver in de 20e eeuw was Dordrecht ook garnizoensstad. In de Benthienkazerne aan Buiten Walevest langs de Oude Maas waren pontonniers gelegerd. Tijdens de mobilisatie

van augustus 1939 werden er ook infanteristen en artilleristen naar Dordrecht gestuurd om het eiland te verdedigen.

In mei 1940 gaf Luitenant-kolonel Josephus Adrianus Mussert, een broer van NSB-leider Anton Mussert, leiding aan de verdediging van Dordrecht tegen het Duitse leger. Nadat het Nederlandse leger de strijd tegen de Duitsers op had gegeven werd Jo Mussert gearresteerd en neergeschoten, als gevolg waarvan hij enkele uren later overleed. In de winter van 1944-1945 werden Dordrecht en omgeving het middelpunt van de strijd in de Tweede Wereldoorlog. De grens tussen bevrijd en bezet gebied lag toen bij het Hollandsch Diep.

In 1970 werden de gemeente Dubbeldam (toen ca. 10.000 inwoners) en het zuidelijk deel van de gemeente Sliedrecht aan de gemeente Dordrecht toegevoegd, zodat de gemeente het gehele Eiland van Dordrecht ging beslaan.

2 Geografie

Drie-rivierenpunt met Dordrecht (rechts) vanuit de lucht. Ten noorden van de rivier ligt Papendrecht, ten westen Zwijndrecht.

2.1 Topografie en landschap

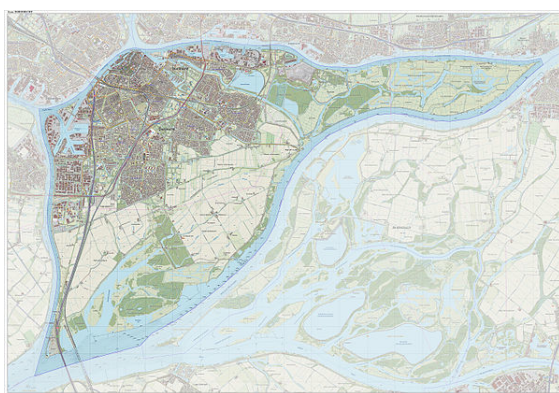
De stad Dordrecht ligt in het zuiden van Zuid-Holland op het Eiland van Dordrecht, een gebied met een oppervlakte van ongeveer 9.000 ha^[1] dat in de huidige vorm is ontstaan door de Sint-Elisabethsvloed in 1421. Het gebied valt tegenwoordig geheel binnen de grenzen van de gemeente, die een totale oppervlakte heeft van 99,45 km².

Bij Dordrecht komen drie rivieren samen: de Beneden-Merwede, de Noord en de Oude Maas. Dit drierivierenpunt is het drukst bevaren waterknooppunt van Europa.^[2] Het Eiland van Dordrecht wordt omringd door verschillende grote waterwegen: naast de Beneden-Merwede en de Oude Maas zijn dat de Nieuwe Merwede, Hollands Diep en Dordtsche Kil.

Het water in Dordrecht ligt over het algemeen iets onder NAP, bijvoorbeeld −1,50 meter.^[3] Het hoogste natuur-

Topografisch kaartbeeld van Dordrecht (stad) e.o., dec. 2014. Klik op de kaart voor een vergroting.

Topografische gemeentekaart van Dordrecht, juni 2015

lijke punt van het Eiland van Dordrecht is de Kop van de Oude Wiel met een hoogte van 2,60 meter boven NAP.^[1]

2.2 Natuur

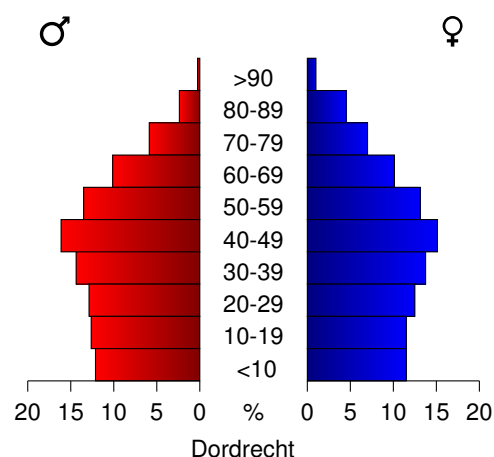
Ten oosten van de stad ligt de Sliedrechtse Biesbosch, ten zuiden de Dordtse Biesbosch. Deze nog steeds op het Eiland van Dordrecht gelegen gebieden vormen samen de Hollandse Biesbosch, één natuur- en recreatiegebied. Via het pontje tussen de Kop van het Land en Werkendam is de rest van het Nationaal Park De Biesbosch toegankelijk. In de Hollandse Biesbosch bevindt zich het Biesboschcentrum Dordrecht van Natuur- en Recreatieschap De Hollandse Biesbosch.

2.3 Stadsindeling

De bebouwde kom van Dordrecht is opgedeeld in een negental wijken.^[4]

Daarnaast kent de gemeente een aantal buurtschappen en gehuchten:

3 Demografie

Bevolkingspiramide van Dordrecht in 2008

In Dordrecht heeft circa 17% van de inwoners een niet-westerse allochtone achtergrond. Tussen 2005 en 2008 is dit aandeel niet gegroeid, blijkt uit onderstaande tabel. De niet-westerse allochtone groepen bestaan uit veel jongeren, terwijl de autochtone bevolking in toenemende mate vergrijsd. Een groot deel van de meer dan zesduizend Turken die in Dordrecht hun heil en toekomst hebben gezocht, is afkomstig uit Kayapınar.

4 Cultuur

In 1774 werd het Dordtse Teekengenootschap Pictura opgericht. Dit genootschap is een voortzetting van het 'Gilde van Sint Lucas op der vijf Neringen' dat in 1736 door kunstschilder Aart Schouman was opgericht. Hierin waren in de Middeleeuwen alle schilders uit de stad verenigd. Pictura is reeds jaren gevestigd in een oud pand aan de Voorstraat en is een kunstinstituut met leden uit zowel Dordrecht en de regio als van daarbuiten.

Even voorbij Pictura geeft de Muntpoort toegang tot de voormalige Munt van Holland, hier is behalve de Toonkunstmuziekschool ook Loge La Flamboyante gevestigd, de oudste van de twee loges voor Vrijmetselarij in Dordrecht. La Flamboyante is in 1811 opgericht. Veel jonger is Loge 'De Schakel' die in 1968 het levenslicht zag.

Koninklijke Rederykerskamer Inter Amicos is het oudste Dordtse amateurtoneelgezelschap. Deze vereniging werd opgericht in 1896 en kreeg in 1947 het predicaat 'Koninklijke'. Inter Amicos beschikt over een eigen theater waar gerepeteerd wordt en waar ook voorstellingen plaatsvinden.

Er zijn verschillende musea, galeries, talloze muziekverenigingen en orkesten, een kindertheater, poppenthea-

ter en een aantal discotheken. Het **Energiehuis** is een multifunctioneel cultureel centrum, met onder meer een schouwburg en een poppodium.

Daarnaast heeft Dordrecht verschillende oorlogsmonumenten.

4.1 Bezienswaardigheden

Binnenstad van Dordrecht, met bezienswaardigheden

Grote Kerk

Belangrijke bezienswaardigheden in Dordrecht zijn in de eerste plaats de rivierkade bij de Groothoofdspoor,

Stadhuis van Dordrecht

De Groothoofdspoor

verder de Grote Kerk met zijn onvoltooide toren en — ongebruikelijk in Holland — zijn stenen overwelling. Ook de binnenhavens, waarvan er één wordt overkluisd door het stadhuis en het Scheffersplein, vormen een bezienswaardigheid. De stad telt ongeveer 900 rijksmonumenten, meer dan 650 gemeentelijke monumenten en twee beschermde stadsgezichten: Rijksbeschermd gezicht 19e-eeuwse Schil Dordrecht en Rijksbeschermd gezicht Dordrecht. Langs de oude havens staan historische koopmanshuizen. Bijzonder zijn de circa 50 huizen met Dordtse gevel, een eigen geveltype dat in de 16e eeuw werd ontwikkeld als meesterproef van het metselaarsgilde. Het Hof is een oud Augustijner klooster met een interessante geschiedenis, zo vond er in 1572 de Eerste Vrije Statenvergadering plaats.

Wolweershaven

De Munt van Holland in 1749

De moskee 'Yeni Camii' aan de Mattensteiger werd in 1974 geopend.

Het in de twintigste eeuw ontworpen Statenvlein is het commerciële middelpunt van de stad. Op het nabijgelegen Scheffersplein staat een standbeeld van Ary Scheffer, de Dordtse schilder, en op de Visbrug een standbeeld van de gebroeders Johan en Cornelis de Witt. Op de Noordendijk staat de laatst overgebleven molen in Dordrecht: Molen Kyck over den Dyck. Dordrecht kent ook nog enkele hofjes: o.a. de Regenten- en Lengenhof 1755), de Arend Maartenshof (1625), de Van Slingelandthof (1542), en de Clara en Mariahof (1880). In de loop van de eeuwen

zijn in de stad diverse beelden en andere kunstwerken geplaatst.

In de vishal (rijksmonument) aan de Vismarkt werd vroeger vis verkocht, die werd aangevoerd vanaf het aangrenzende water van de Knolhaven, onder andere steur en zalm uit de toen nog niet vervuilde rivieren.^[8]

4.2 Musea

In Dordrecht bevinden zich de volgende musea:

- Dordrechts Museum, in de volksmond het Schilderijmuseum
- Huis van Gijn, museum over Simon van Gijn
- Landschapskundig Museum
- De collectie uit het voormalige Lips Slotenmuseum is in bruikleen overgedragen aan het Regionaal Archief
- Museum 1940-1945, ook wel het Verzetsmuseum genoemd
- Nationaal Onderwijsmuseum
- Binnenvaartmuseum in duwboot René Siegfried
- Nationaal medisch museum
- Carel Wüst automuseum
- Grafisch museum Adland

4.3 Evenementen en festivals

Dordrecht kent en kende de volgende evenementen:

- **Dordt in Stoom:** dit evenement trekt ongeveer een kwart miljoen bezoekers. Dordt in Stoom wordt om de twee jaar georganiseerd in de historische havens van Dordrecht.
- **Boekenmarkt:** de Dordtse boekenmarkt trekt jaarlijks op de eerste zondag in juli een kleine honderd-duizend bezoekers.
- **Bachfestival Dordrecht:** 2 jaarlijks festival op diverse locaties in de binnenstad van Dordrecht.
- **Kerstmarkt Dordrecht:** in de binnenstad van Dordrecht gehouden evenement, dat in december 2013 bezocht werd door rond de 435.000 bezoekers.
- **Wantijfestival:** Vanaf 1995 organiseert Stichting Popprojecten in het tweede weekend van juni, in opdracht van de Gemeente Dordrecht, jaarlijks het Wantijfestival in het Wantijpark. Het festival bestaat uit drie onderdelen: Wantijpop (zaterdag), Rainbowpark (zondag) en de Wantijfestival Clubnights

(pre- & afterparty's). Sinds 2012 vindt dit festival alleen nog op zaterdag plaats.

- **Kunstrandje Dordt**: elke maand op de eerste zondag. 48 winkels in de historische binnenstad van Dordrecht met onder andere antiek, curiosa, boeken zijn geopend.
- **Dwars Door Dordt**-loop van 10 kilometer: jaarlijks gehouden in april, meestal één week voor de marathon van Rotterdam. In 2005 trok de 58e editie van Dwars Door Dordt ruim 1400 deelnemers.
- **Dancetour**, ook bekend onder de naam **Boulevard of Dance**: is inmiddels acht keer georganiseerd op **Koninginnedag**. In 2012 trok dit festijn ruim 50.000 muzikliefhebbers naar de Spuiboulevard.
- **Rond Uit Dordrecht**. Organiseert sinds 2013 jaarlijks in de eerste week van juni een fietsvierdaagse met afstanden van 30, 50 en 80 km.
- **Cellofestival**: werd in het hemelvaartsweekend van 2005 voor de 10e keer gehouden in het historische Hofkwartier van Dordrecht.
- **Zomerkermis**
- **Vakantie Kinderfeesten**: Al sinds het begin van de 20e eeuw organiseert het V.K.F. in de zomermaanden activiteiten voor de jeugd.
- **Dordt Monumenteel**: wordt ieder jaar gehouden in hetzelfde weekeinde als de **Open Monumentendagen**. Op zaterdag en zondag staan de monumenten centraal. Dit evenement trekt jaarlijks circa 100.000 bezoekers.
- **et-SKA-tera**: een jaarlijks skatefestival georganiseerd door mandy van der rest
- **Wantijconcerten**: iedere maandagavond in juli en augustus in het Wantijpark.
- **Big Rivers festival**: jaarlijks festival in de binnenstad met muziek, film, straattheater en poëzie. Het festival vindt plaats in juli en duurt ruim een week.

In 2012 won Dordrecht de titel 'Evenementenstad van het Jaar', in dat jaar won Dordrecht ook de Citymarketing Trofee. Meer evenementen kun je terugvinden op de site www.centrumdordrecht.nl

4.3.1 Opgeheven evenementen

Dordrecht heeft ook enkele bekende, maar inmiddels opgeheven evenementen gekend, zoals:

- **Kerstcircus Royal**: sloeg ieder jaar rond Kerst en Nieuwjaar z'n tenten op in Dordrecht. Dit circus werd geleid door de Dordtse familie Teutenberg en

werd mede in stand gehouden door een grote groep vrijwilligers die hand-en-spandiensten verlenen. Ieder jaar wist de familie Teutenberg vele internationale artiesten aan te trekken.

- **Internationaal Poppentheaterfestival**: Tot 2009 vond dit evenement in juni plaats.
- **Dag van Mens en Dier**: Dit evenement werd jaarlijks eind juli gehouden op het evenemententerrein aan de Baanhoekweg in de Hollandse Biesbosch. De laatste editie vond in 2010 plaats.
- **Hofmakerij**: was een breed opgezette culturele manifestatie dat voornamelijk plaatsvond in en het rond 't Hof. De 10e editie van Hofmakerij kon in 2005 helaas vanwege geldgebrek niet plaatsvinden.
- **Havenfestival**: werd eveneens om de 2 jaar georganiseerd en wel op de jaren dat er geen 'Dordt in Stoom' was.
- **History Live**: een geschiedenisfestival. Twee dagen lang keerde de oudste stad van Holland terug naar de Middeleeuwen. Vanwege geldgebrek is het onzeker of dit festival zal terugkeren.
- **Belcanto Festival Dordrecht**: was een opera-evenement dat jaarlijks in september georganiseerd werd en ook vele bezoekers van buiten Nederland aantrok. In 2005 besloot B&W van Dordrecht om dit festival niet langer financieel te steunen en viel het doek voor het Belcanto Festival in Dordrecht.
- **Schefferspop**: een jaarlijks popfestival op het Scheffersplein, traditioneel gehouden op **Hemelvaartsdag**. Veelal traden er Dordtse en regionale bands op. In 2006 werd de 10e en laatste editie georganiseerd. In 2007 is dit veranderd in **parkingpop**. Het concept is onveranderd, alleen de locatie is verplaatst naar het parkeerterrein, naast de Popcentrale.

4.4 Muziek en uitgaansleven

Dordrecht kent een rijke cultuur voor wat betreft bands, kunstenaars en andere artistieke kelingen. Enkele namen van bandjes uit het verleden zijn bijvoorbeeld **The Zipps**, **The Desperates** en **The Dickson Brothers**, beter bekend onder de latere naam **The Dycke Brothers**. Tegenwoordig kunnen bands o.a. oefenen, optreden en gecoacht worden in De Popcentrale of bij toBe. Verder is er het geheel vernieuwde **Energiehuis** waar onder andere **Bibelot** is gevestigd. Ander poppodia zijn het **Dolhuis** en **Jazz Podium DJS**.

De horeca in Dordrecht concentreert zich rondom het Scheffersplein en het Groothoofd. Hier zijn verschillende cafés en restaurants gevestigd die op het plein ook hun terrassen hebben. Verspreid door het centrum vindt men nog meer cafés en restaurants.

De Bonifatiuskerk, waarin het poppodium Bibelot tot 14 december 2012 was gevestigd

4.5 Sport

Dordrecht telt diverse sportverenigingen en sportbeoefenaars. D.F.C. (Dordtse Football Club) is op 16 augustus 1883 opgericht en daarmee een van de oudste voetbalverenigingen van Nederland. In de jaren 70 van de 20e eeuw werden de amateur- en profafdelingen gescheiden. De profvereniging, FC Dordrecht, speelt in de Eredivisie en heeft het GN Bouw Stadion als thuisbasis. Andere voetbalverenigingen uit de stad zijn Emma en E.B.O.H. Emma is vooral bekend omdat daar destijds de gebroeders 'Van der Gijp' hun carrière begonnen.

Korfbalvereniging Deetosnel speelt nog steeds een rol in zowel de landelijke veld- als de zaalcompetitie. Een andere sport, die in Dordrecht beoefend kan worden op hoog niveau - bij MNC - is wedstrijdzwemmen.

Bekende Dordtse sporters zijn onder andere:

- Cor van der Gijp (1931), voetballer
- Jan Jiskoot (1940), zwemmer
- Elt Drenth (1949), zwemmer
- René van der Gijp (1961), voetballer
- Juul Ellerman (1965), voetballer
- Wieke Hoogzaad (1970), triatlete
- Louis Laros (1973), voetballer

- Evander Sno (1987), voetballer
- Peter Smit (1961), kickbokser

4.6 Folklore

Inwoners van Dordrecht worden *Schapekoppen* genoemd, een benaming die waarschijnlijk gebaseerd is op een sage, die wellicht uit de Middeleeuwen stamt toen er nog tolmuren rond de stad stonden. In een poging om het tolgeld op vee te ontduiken, staken Dordtenaren een schaap in mensenkleden om het zo binnen de stadsmuren te kunnen smokkelen. Het bedrog kwam echter uit: net op het moment dat men met het schaap door de poort wilde begaan het dier te blaten.

Langs de N3 (de *Randweg*), bij de afrit van de Merwedeburg tussen Dordrecht en Papendrecht (de *Papendrechtse brug*) op de *De Staart*, staat een monument dat hiernaar verwijst, voorstellende een man en zijn zoon, die een schaap verkleed als kind tussen zich in houden. In het logo van BVO FC Dordrecht staat de kop van een ram, de supporters van deze 'betaaldvoetbalclub' zingen bij wedstrijden: *Wij zijn de Dordtse Schapekoppen*. Verder is er een koekje met de naam *Schapekop*, een Dordtse specialiteit.

Dordrecht wordt tijdens carnaval *Ooi-* en *Ramsgat* genoemd.

Er is een bekende uitdrukking die over Dordrecht gaat, namelijk: *Hoe dichterbij Dordt, hoe rotter het wordt*. Deze uitdrukking had betrekking op de bodemgesteldheid in het rivierengebied. De volledige uitdrukking luidt: *Tiel is niet viel, Bommel is rommel en hoe dichterbij Dordt, hoe rotter het wordt*.

Er zijn meer volksverhalen die de ronde doen over Dordrecht. Eén er van gaat over Sint Sura, de jonge dame die met slechts 3 munten in haar beursje een hele kerk wilde laten bouwen. Zij werd vermoord vanwege vermeende rijkdom.

Een ander volksverhaal gaat over het huis *De Onbeschamde*. De drie broers *Van Beveren* wilden alle drie een huis laten bouwen. Voor de grap zouden ze een weddenschap hebben afgesloten wie het meest gewaagde beeld op zijn gevel zou durven te zetten. Abraham van Beveren liet een naakt jongetje tegen de gevel plakken, maar het huis met de meest gewaagde voorstelling laat nu een leeg timpaan zien: de voorstelling was zo gewaagd, dat hij volgens het verhaal verwijderd zou zijn.

4.7 Overig

- Op 14 november 1992 was de landelijke intocht van Sinterklaas in Dordrecht. Ook in 2011 kwam Sinterklaas aan in Dordrecht en dit was de 60ste intocht op tv. Burgemeester Arno Brok werd hiermee de eerste burgemeester die twee landelijke intochten deed: in

2005 deed hij het ook al in Sneek, een intocht die, net als in 2011 op 12 november viel. Zowel in 1992 als in 2011 meerde Pakjesboot 12 aan in de Wolvenhaven.

- In 2006 en 2007 is Dordrecht uitgeroepen tot meest onveilige gemeente van Nederland (dit na onderzoek van de website www.misdaadkaart.nl).

5 Economie

5.1 Industrie en werkgelegenheid

Zeehavengebied Dordrecht, gezien vanaf de Van Leeuwenhoekweg

Tot de huidige bestaansmiddelen van Dordrecht behoren scheepsbouw, houtindustrie en metaalindustrie. De Merwestad heeft de zesde zeehaven van Nederland. Een van de grootste werkgevers op het 'Eiland van Dordrecht' is DuPont. Op bedrijventerrein 'Staart-Oost' heeft DuPont De Nemours (Nederland) B.V. negen fabrieken gebouwd die gezamenlijk 900 medewerkers in vaste dienst hebben.

Het Leerpark Dordrecht is gelegen tussen de N3, de Laan der Verenigde Naties, de spoorlijn en de Dubbeldamseweg. Het is de bedoeling om hier circa 60.000 m² opleidingsruimte te creëren. De bouwactiviteiten zijn reeds van start gegaan voor de nieuwbouw van het ROC Da Vinci College. Daarna zal gewerkt worden aan nieuwe huisvesting voor het Insula College en het Stedelijk Dalton Lyceum.

In Gezondheidspark Dordwijk komen voorzieningen in de gezondheidszorg, met als centraal punt 'Locatie Dordwijk' van het Albert Schweitzer Ziekenhuis. Eveneens zijn reeds gerealiseerd: de Bloedbank, Dienstapothek Drechtsteden en de psychiatrische kliniek De Kreek (De Grote Rivieren). Het ziekenhuis zelf zal uitgebreid worden met de nieuwe afdeling High Care dialyse en de nieuwe Geriatrie afdeling.

Verder is er in de directe nabijheid van het Gezondheidspark plaats voor sport op de Sportboulevard. Alle bestaande voorzieningen zijn vervangen door nieuwbouw:

Sporthal, Turnzaal, IJbaan, Zwembad, Fitness en racket-sport zijn ondergebracht onder één dak. De totale oppervlakte van dit sportpaleis komt overeen met circa 3 voetbalvelden. Direct grenzend aan de Sportboulevard zal een groot evenemententerrein worden aangelegd.

Ten slotte is 'Stadswerven' een nieuw te bouwen wijk tussen het centrum en 'De Staart'. De wijk wordt gebouwd op een voormalig industrieterrein en op de grond van het voormalige 'Gemeente Elektriciteits Bedrijf'. Met het eerste deel is al begonnen. Er zijn een hotel en restaurant in een oude watertoren, naar het voorbeeld van De Koperen Hoogte nabij Zwolle.

5.2 Kleinhandel

In de binnenstad is er een ruim aanbod aan winkels. Deze bevinden zich op de Voorstraat, rondom het Statenplein en de Sarisgang. De binnenstad is autoluw. Op iedere eerste zondag van de maand zijn vrijwel alle antiquairs geopend in de binnenstad. De deelnemers aan kunststrondje Dordt zijn te herkennen aan de vlaggen. Markten zijn er op het Statenplein en Sarisgang op vrijdag en op zaterdag. Op Dubbeldam is er op dinsdag markt.

5.3 Media

- AD - De Dordtenaar
- RTV Dordrecht
- Stem van Dordt
- Dordt Centraal
- Drechtstad FM
- DordtNu
- RTV Rijnmond editie Drechtsteden
- iDordt
- Dordrecht.net
- WolkenTV
- RANO Dordrecht

6 Bestuur en politiek

6.1 College van B&W

Het college van burgemeester en wethouders bestaat uit een coalitie van Beter voor Dordt, VVD, CDA en de CU /SGP.

Het College van B&W bestaat uit:

- A.A.M. (Arno) Brok (VVD), burgemeester — algemene en kabinetszaken, brandweer, politie, integrale veiligheid, communicatie en stadspromotie, bestuurlijke betrekkingen, sociaal geografisch bureau, internationale samenwerking, publiekszaken, regionale samenwerking
- P.H. Sleeking (Beter Voor Dordt), wethouder — ruimtelijke ontwikkeling, binnenstad, media, milieu, bestuurlijke vernieuwing en participatie, water en riolering, personeel en organisatie, huisvesting / ICT, communicatie en stadspromotie
- J. Mos (VVD), wethouder — economische zaken, toerisme, cultuur, grondbedrijf, havenbedrijf, stadsmarkten, stadsbeheer (openbare ruimte), verkeer en vervoer, waterbus, regionale ontwikkelingsmaatschappij, monumentenzorg en archeologie, vastgoedbedrijf
- E. van de Burgt (CDA), wethouder — financiën, grote steden beleid, Kiltunnel, Essenhof en Eneco, Evides, onderwijs en educatie, Strategisch Groen Project en Stichting De Biesbosch, integratie en inburgering, asielzoekers, sociale zaken
- R.E.C. Reynvaan (Beter Voor Dordt), wethouder — wijkgericht werken, stadsbeheer, volkshuisvesting en stedelijke vernieuwing, sport

6.2 Samenstelling gemeenteraad

Samenstelling van de Dordtse gemeenteraad sinds 1982:

- Werd t/m 1998 vertegenwoordigd door de RPF en het GPV.
- Werd in 1994 en 1998 vertegenwoordigd door het AOV en Unie55+.
- In 2010 is ECO-Dordt gefuseerd met D66

6.3 Burgemeesters van Dordrecht

6.4 Partnersteden

Dordrecht heeft een vijftal partnersteden, te weten:

7 Verkeer en vervoer

7.1 Per auto

Dordrecht is bereikbaar via de Rijksweg A16 vanaf Rotterdam en Breda, middels afrit 21 (Dordrecht-Centrum) en afrit 20 (Randweg Dordrecht). De laatste leidt naar de N3, vanwaar het oostelijke deel van de stad bereikt kan worden. Ook is Dordrecht bereikbaar via Rijksweg A15

Partnersteden op een bord (lijst van vóór 2006)

Station Dordrecht

voor verkeer uit Rotterdam en/of Gorinchem. Via de N3 kan via verscheidene afslagen Dordrecht in gereden worden.

7.2 Per trein

Dordrecht heeft drie treinstations. Het oudste en belangrijkste station van de stad is Station Dordrecht ten zuiden van de historische stadskern; bij de opening in 1871 lag het in de toen nog zelfstandige gemeente Dubbeldam. Naast stoptreinen en sprinters stoppen er ook intercitytreinen. Het is gelegen aan de spoorlijnen Breda - Rotterdam (Staatslijn I), Rotterdam - Roosendaal/Vlissingen en Elst - Dordrecht (Betuwelijn).

Station Dordrecht Stadspolders bevindt zich in de wijk Stadspolders in het oostelijke deel van de stad en is een halte aan de Merwedelingelijn, het westelijke gedeelte van de Betuwelijn (tussen Dordrecht en Geldermalsen). Een door Arriva gereden stoptrein stopt er vier maal per uur. Station Dordrecht Zuid wordt aangedaan door de NS-sprinter Den Haag-Dordrecht-Rosendaal/Breda.

Er bestaan plannen om Station Dordrecht Zuid op te heffen nadat Station Dordrecht Copernicusweg gebouwd is. Dit om de bereikbaarheid vanuit de wijk Sterrenburg te verbeteren. Ook wordt er gepleit binnen de plaatselijke politiek om noordelijk van het huidige Station Dordrecht Zuid een tweede nieuw station te realiseren, Station Dordrecht Leerpark.

De Waterbus

7.3 Per bus

Tot eind 2006 verzorgde Stadsvervoer Dordrecht het vervoer in de gemeente Dordrecht. Sindsdien is de aanbesteding van het stadsvervoer voor Dordrecht gecombineerd met het vervoer in de regio 'DAV' (Drechtsteden, Alblasserwaard en Vijfheerenlanden), inclusief het treinvervoer over de Merwedelingelijn (Dordrecht-Geldermalsen). Deze aanbesteding werd gewonnen door Arriva, dat sinds 1 januari 2007 al het vervoer verzorgt in de regio.

7.4 Per waterbus

Vanuit Dordrecht kan men met de Waterbus regelmatig (een tot vier keer per uur op alle trajecten) naar Zwijndrecht, Papendrecht, de Biesbosch en Sliedrecht.

Ook vaart er eens per half uur een boot naar Papendrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Alblasserdam, Ridderkerk, Krimpen aan den IJssel en Rotterdam.

7.5 Vroegere paardentram

Op 23 november 1879 nam de Belgische maatschappij "Société anonyme Belge des Tramways de Dordrecht"

Paardentram omstreeks 1910

(TD) een normaalsporige paardentramlijn van 1,8 kilometer, tussen Merwekade en het station, in bedrijf. Dit trambedrijf werd op 7 januari 1891 overgenomen door de Rotterdamsche Tramweg Maatschappij (RTM). Er was geen koppeling met de streektramlijnen van de RTM, die echter wel tot Zwijndrecht aan de overkant van de Oude Maas kwamen. De route van de lijn was: Merwekade, Boomstraat, Voorstraat, Nieuwbrug, Wijnstraat, Groenmarkt, Visbrug, Visstraat, Bagijnhof, Johande-Wittstraat en Stationsweg.^[9] De paardentramlijn werd opgeheven op 16 maart 1919.^[10]

8 Onderwijs

Dordrecht heeft een goede dekking van verschillende basisscholen door de hele stad.

- basisonderwijs: 40
- speciaal basisonderwijs: 3
- voortgezet speciaal onderwijs: 7
- voortgezet onderwijs: 7
- middelbaar beroepsonderwijs en volwasseneneducatie: 6

Ook voor voortgezet onderwijs heeft Dordrecht meerdere scholen. De stad herbergt zelfs het oudste gymnasium van Nederland: het Johan de Witt-gymnasium. De school werd opgericht in 1253 als "Latijnse school". De school is vernoemd naar oud-leerling en staatsman Johan de Witt. Het Johan de Witt-gymnasium telt ca. 668 leerlingen, had vroeger twee locaties (Oranjepark en Oranjelaan) en is tijdelijk gevestigd aan de Stek, omdat het oude gebouw aan het Oranjepark gerenoveerd wordt. Als het Johan de Witt-gymnasium hier later weer in is teruggetrokken, zal de locatie aan de Oranjelaan niet meer gebruikt worden voor de huisvesting van de school.

Er zijn nog meer middelbare scholen in de stad. Het Insula College, onderdeel van de stichting H3O, is een school voor christelijk voortgezet onderwijs van VMBO

tot en met gymnasium. Het **Stedelijk Dalton Lyceum** kent verschillende vestigingen in Dordrecht. Op het Stedelijk Daltonlyceum wordt onderwijs aangeboden vanaf VMBO tot en met tweetalig gymnasium. Het **Wartburg College** heeft een vestiging in Dordrecht naast het leerpark. Het onderwijsaanbod van het Wartburg College bestaat uit praktijkonderwijs, vmbo, havo, atheneum en gymnasium. De scholengemeenschap bestaat uit vier locaties, waarvan drie in Rotterdam en één (“Marnix”) in Dordrecht. Tot slot is er het **Wellant College**, dat VMBO-onderwijs verzorgt.

In het beroepsonderwijs biedt het **ROC Da Vinci College** verschillende opleidingen in het Middelbaar beroepsonderwijs aan. In het hoger beroepsonderwijs worden er opleidingen aangeboden door **ROC Da Vinci College**, Hogeschool Inholland en Hogeschool Rotterdam.

9 Bekende Dordtenaren

Het Scheffersplein

Een aantal Dordtenaren heeft door de eeuwen heen een bekende status bereikt. De bekendste Dordtenaar is Johan de Witt. Hij was als raadpensionaris van Holland een van de belangrijkste politici van zijn tijd. Op 20 augustus 1672 werd hij met zijn broer Cornelis in Den Haag door een woedende menigte gelyncht. De humanist en geleerde Gerardus Vossius werd weliswaar niet in Dordrecht geboren, maar bracht er wel een deel van zijn leven door. Ook de twee kunstschilders Albert Cuyp en Ary Scheffer hebben een meer dan plaatselijke bekendheid verworven. C. “Kees” Buddingh' — dichter, schrijver en vertaler —

werd in 1918 geboren in Dordrecht en had een sterke binding met de stad. Zo schreef hij een ode aan de stad.

9.1 Ereburgers van Dordrecht

Enkele tientallen Dordtenaren zijn sinds 1925 onderscheiden met een bronzen of gouden penningen en uitgeroepen tot ereburger van Dordrecht. Iemand die 25 jaar gemeenteraadslid is in de stad wordt automatisch ereburger. In andere gevallen moet de persoon voorgedragen worden door het College van B&W, waarna de beslissing ligt bij de gemeenteraad. Het merendeel van de gouden penningen is uitgereikt aan personen die bij het gemeentebestuur werkzaam waren.^[11] Enkele van de ereburgers met een gouden penning zijn:

- Simon Marinus Hugo van Gijn, sinds 1926
- dr. Theodoor Stoop, sinds 1926
- Top Naeff, sinds 1953
- Kees Buddingh', sinds 1978
- Jan Eijkelboom, sinds 2001

10 Fotogalerij

- De Pottenkade naast de Grote Kerk aan de Voorstraathaven
- Het Hof
- Gebroeders de Witt voor de Centrale Bibliotheek
- Kalkhaven
- De oude watertoren Villa Augustus
- De molen Kyck over den Dyck
- Ruïne van het Kasteel Te Merwe

11 Externe links

- Stadsarchief Erfgoedcentrum DiEP
- Gemeente Dordrecht
- Dordrecht en het Eiland in de meidagen 1940

51° 48' NB, 4° 40' OL

12 Tekst-en beeldbronnen, medewerkers, en licenties

12.1 Tekst

- **Dordrecht (Nederland)** *Bron:* [https://nl.wikipedia.org/wiki/Dordrecht_\(Nederland\)?oldid=45254090](https://nl.wikipedia.org/wiki/Dordrecht_(Nederland)?oldid=45254090) *Bijdragers:* Scipius, Andre Engels, Patrick, Fransvannes, Ellywa, Mtcv, Romaine, Fruggo, Cicero~nlwiki, LennartBolks, Jeroen, Kliek, Pieterse 16, Streppel, Falcongij, Eugene, Kristof vt, Muijz, Puckly, Waerth, Serassot, Advance, Robbot, Kattenkruid, Oscar, Bezeh.nl, RobotE, Bob.v.R, Siebrand, Dinsdagskind, Chris, MartinD, Edwtie, Ewout~nlwiki, DeVrolijkeSchrijver, Michiel1972, Quistnix, Besednjak, EvG, Caseman, Sherpa~nlwiki, Blaman, Robotje, RobotMichiel1972, Itsme, Lexw, Sonuwe, Gangleri, Koendejonge, Bob1971, Ronn, MigGroningen, Tdevries, Crimson~nlwiki, Steinbach, Gpvos, Dolfy, RobotQuistnix, Rex, Maarten Hagi, Wikix-oud, Tomgreep, Abnormaal, Joost, Robert Prummel, BasW, Gpvosbot, Algont, Johjak, RoboRex, Richardw, Door de wol geverfd, P.H. Louw, Allan24, Vertrokken, UcuchaBot, Peter b, Wester2005, Christoffel K, Jeroenbot, RonaldB, WebBot, Aleichem, Debot, Dolledre, Maarten1963, Troefkaart, Apdency, FlaBot, Geograaf, C. M. Markesteijn, CiceRobot~nlwiki, JörgenMoorlag, Maniago, Poolsterhof, Ninane, Warhoofd, Marcus Cyron, Niels, Geschiedenis, Gouwenaar, Zanaq, SanderK, Pepijntje, Waldo79, Sumurai8, Sonty567, Scream79, Onbekend, Robb, E-gide, Danovic, YorianBot, Emmelie, Boudewijn Ide-ma, G.Lanting, Lipton, Halandinh, Gerbot, Ati~nlwiki, Mexicano, Lucasvanheeren, Simon-sake, Kameraad Pjotr, Woudloper, BoH, E Giezen, EdBever, Mariskaatje, K.burger, Jvhertum, Ischal, XeNoyZ, Kobuel, WikiFB2, Tony99, SieBot, R.A.Koman, Thijs!bot, Araf, Joris, Edwinb, AdnergejeBot, Erwin85Bot, Hajo, RoboServien, Qisens, Obarskyr Bot, Escarbot, Fietsbel, Randunica, Taks, StuartLaJoie, Jas01, ChristiaanPR, Maiella, Davin, Vis met 1 oog, H.breukink, Hanhil, Evert100, ReWinD, Denarend, MoiraMoira, BotteHarry, Luctor, CommonsDelinker, Bettyakkemaai, Hendrik F K, Leopard, Rei-bot, Multichill, YoshiDaSilva, Look Sharp!, Airflow, JosvanE, Ritanila, DorganBot, AnnabelsBot, Rudolphous, TXiKiBoT, Lymantria, RTov, Afhaalchinees, Aibot, Japiot, KKoolstra, Aaichie, Le Fou, GijsvdL, RenéV, Silver Spoon, Popunie, ARVER, VanBeem, Donderslag, Laurav, Arch (hernoemd), Sir Iain, Ronnio, Woutvdl, DavidD, Bouwmaar, Mar(c), Charlesdevries, Tosti16, Casey1, Edsult, Tuinideeen, Davv69, Wutsje, Richardkiwi, Vinvlugt, Zorrobot, GrouchoBot, ArjanH, Nils70, DustSpinner, Iamthestig, Knight3, Janwillemvanaalst, Pediaan, Michielverbeek, Cyn, Bijwyks, Rhion, Toth, AshleyMotownGL, Henk Obee, Smiley.toerist, JurgenNL, Broadbot, Pompidom, Technimad, Havang(nl), JRB, Dqfn13, Astrion, KarstenOkkerman, Glatisant, Luckas-bot, MrBlueSky, Goudsbloem, Japiobot, Galoubet, MauritsBot, ArthurBot, Amgeest, RudolphousBot, Filosoof2004, Adorian, De Wikischim, FoxBot, Xqbot, Elkan, Krinkle, Dannydenbraber, Grebegoos, Pompidombot, RomaineBot, Junk, Trijnstel, DJKRI, D'ohBot, Wiki13, Heureka, MrBlueBot, Quarconi, Bertvanbommel, JWZG, Marcelhartman, ???, JurriaanH, ErikvanB, MexicanoBot, Aldwoni, EmausBot, ZéroBot, VR-Land, Jiaqu, 1Veertje, Kulter20, JeremyKok, Wiki-dutch-guy-1985, ChrisN, I90Christian, Antoine.01, Hijisk, Sikjes, Ewijk13, Mendelo, Gessi, Stef1999, Brons.dennis, BoelieWKP, Orakel van Delphi, Kippenbot1, Makecat-bot, YFdyh-bot, Stefiee, Wekdordrecht, Llara44, Minzer, Addbot, Wolkenntv, Atsje, Kees Thies, Ckthies, Arch, MatthijsWiki, Kehpp, Maert'n, Dordrecht Marke-ting, MsJazz55, Jessieboy360 en Anoniem: 222

12.2 Beelden

- **Bestand:Bevolkingspiramide_2008_-_CBS_gemeentecode_0505.svg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0d/Bevolkingspiramide_2008_-_CBS_gemeentecode_0505.svg *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* own work using CBS data *Oorspronkelijke artiest:* Michiel1972
- **Bestand:Brosen_windrose_nl.svg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d6/Brosen_windrose_nl.svg *Licentie:* CC BY-SA 3.0 *Bijdragers:* Image:Brosen windrose.svg *Oorspronkelijke artiest:* GeertW
- **Bestand:Cityhalldordrecht.jpg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/69/Cityhalldordrecht.jpg> *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* ? *Oorspronkelijke artiest:* ?
- **Bestand:Commons-logo.svg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Commons-logo.svg> *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* This version created by Pumbaa, using a proper partial circle and SVG geometry features. (Former versions used to be slightly warped.) *Oorspronkelijke artiest:* SVG version was created by User:Grunt and cleaned up by 3247, based on the earlier PNG version, created by Reidab.
- **Bestand:De_Mundt_van_Hollandt_-_AS_1749.jpg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a2/De_Mundt_van_Hollandt_-_AS_1749.jpg *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* nl:Afbeelding:De_Mundt_van_Hollandt_-_AS_1749.jpg *Oorspronkelijke artiest:* Aart Schouman - Stadsarchief Dordrecht
- **Bestand:Dordrecht_Grote_Kerk_foto2_2010-06-27_17.48.JPG** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/64/Dordrecht%2C_Grote_Kerk_foto2_2010-06-27_17.48.JPG *Licentie:* CC BY-SA 3.0 *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* Michiel Verbeek
- **Bestand:Dordrecht-centrum-OpenTopo.jpg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/19/Dordrecht-centrum-OpenTopo.jpg> *Licentie:* CC BY-SA 4.0 *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* Janwillemvanaalst
- **Bestand:Dordrecht-plaats-OpenTopo.jpg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/cc/Dordrecht-plaats-OpenTopo.jpg> *Licentie:* CC BY-SA 3.0 *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* Janwillemvanaalst
- **Bestand:Dordrecht_-_Bonifatiuskerk.jpg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/44/Dordrecht_-_Bonifatiuskerk.jpg *Licentie:* GFDL *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* Michiel1972
- **Bestand:Dordrecht_-_Scheffersplein.jpg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e2/Dordrecht_-_Scheffersplein.jpg *Licentie:* GFDL *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* Michiel1972
- **Bestand:Dordrecht_20040313.jpg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f1/Dordrecht_20040313.jpg *Licentie:* CC-BY-SA-3.0 *Bijdragers:* Verplaatst vanaf nl.wikipedia naar Commons. *Oorspronkelijke artiest:* Debot op de Nederlandstalige Wikipedia
- **Bestand:Dordrecht_Groothoofdspoort2.jpg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/61/Dordrecht_Groothoofdspoort2.jpg *Licentie:* CC-BY-SA-3.0 *Bijdragers:* ? *Oorspronkelijke artiest:* ?
- **Bestand:Dordrecht_Station.jpg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dc/Dordrecht_Station.jpg *Licentie:* CC-BY-SA-3.0 *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* Cicero
- **Bestand:Dordrecht_partnersteden.jpg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/74/Dordrecht_partnersteden.jpg *Licentie:* CC BY-SA 3.0 *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* Michiel1972

- **Bestand:Dordrecht_wapen.svg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2f/Dordrecht_wapen.svg *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* Based on Hoge Raad van Adel SVG is own work. *Oorspronkelijke artiest:* Unknown, SVG by User:Arch
- **Bestand:Flag_Zuid-Holland.svg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/63/Flag_Zuid-Holland.svg *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* Dit werk vrijgegeven in het **publieke domein** door de auteur, **GeeKaa**. Dit is wereldwijd van toepassing.
In sommige landen is dit wettelijk niet mogelijk; in die gevallen geldt:
GeeKaa staat iedereen toe dit werk voor enig welk doel te gebruiken, zonder enige voorwaarden, tenzij zulke voorwaarden door de wet worden voorgeschreven.
- **Bestand:Flag_of_Dordrecht.svg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/82/Flag_of_Dordrecht.svg *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* SVG own work. *Oorspronkelijke artiest:* Original by User:Quistnix.
- **Bestand:Flag_of_the_Netherlands.svg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/20/Flag_of_the_Netherlands.svg *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* Zscout370
- **Bestand:Gem-Dordrecht-OpenTopo.jpg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/02/Gem-Dordrecht-OpenTopo.jpg> *Licentie:* CC BY-SA 4.0 *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* Janwillemvanaalst
- **Bestand:Gezicht_vanaf_Visburg_naar_Groenmarkt_omstreeks_1910_-_Dordrecht_-_20062680_-_RCE.jpg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7b/Gezicht_vanaf_Visburg_naar_Groenmarkt%2C_omstreeks_1910_-_Dordrecht_-_20062680_-_RCE.jpg *Licentie:* CC BY-SA 3.0 nl *Bijdragers:* Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed *Oorspronkelijke artiest:* TOLLENS, H.J. (Fotograaf)
- **Bestand:Hofstraat.jpg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b0/Hofstraat.jpg> *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* Danovic
- **Bestand:Internet-web-browser.svg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/74/Internet-web-browser.svg> *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* The Tango! Desktop Project *Oorspronkelijke artiest:* The people from the Tango! project
- **Bestand:Map_-_NL_-_Municipality_code_0505_(2009).svg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f5/Map_-_NL_-_Municipality_code_0505_%282009%29.svg *Licentie:* CC BY-SA 3.0 *Bijdragers:* own work , using CBS data *Oorspronkelijke artiest:* Michiel1972 (talk) 22:51, 24 January 2009 (UTC)
- **Bestand:Nuvola_single_chevron_right.svg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ee/1rightarrow_blue.svg *Licentie:* LGPL *Bijdragers:* 1rightarrow.png: *Oorspronkelijke artiest:* en:David Vignoni, User:Stammered
- **Bestand:Opening_van_een_islamitisch_gebedshuis_in_1974_in_Nederland.ogv** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f3/Opening_van_een_islamitisch_gebedshuis_in_1974_in_Nederland.ogv *Licentie:* CC BY-SA 3.0 *Bijdragers:* Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid / NOS *Oorspronkelijke artiest:* Polygoon Hollands Nieuws
- **Bestand:P1070848Haven_Dordrecht.JPG** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a6/P1070848Haven_Dordrecht.JPG *Licentie:* CC BY-SA 3.0 *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* G.Lanting
- **Bestand:Portal_icon.svg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c9/Portal.svg> *Licentie:* CC BY 2.5 *Bijdragers:*
  - Portal.svg*Oorspronkelijke artiest:* Portal.svg: Pepetps
- **Bestand:Schipdordt.jpg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/98/Schipdordt.jpg> *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* www.dordt.nl - <http://www.dordt.net/databases/adressen/schilderijen/schilderijen.cfm?afbid=10086> *Oorspronkelijke artiest:* Aelbert Cuyp (Dordrecht 1620 - 1691)
- **Bestand:Synodedordrecht.jpg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ed/Synodedordrecht.jpg> *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* Gravure van Bernard Picart. Transferred from nl.wikipedia *Oorspronkelijke artiest:* Bernard Picart (1673-1733)
- **Bestand:Waterbus_Drechtsteden_in_Rotterdam.jpg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8e/Waterbus_Drechtsteden_in_Rotterdam.jpg *Licentie:* CC BY-SA 2.5 *Bijdragers:* Transferred from nl.wikipedia *Oorspronkelijke artiest:* Quistnix at nl.wikipedia
- **Bestand:Wijnstraat_1745_-_Aart_Schouman.jpg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/78/Wijnstraat_1745_-_Aart_Schouman.jpg *Licentie:* Public domain *Bijdragers:* Transferred from nl.wikipedia, Original uploader was Kobuel at nl.wikipedia, 8 april 2006 (original upload date) *Oorspronkelijke artiest:* Aart Schouman
- **Bestand:Wikivoyage-Logo-v3-icon.svg** *Bron:* <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dd/Wikivoyage-Logo-v3-icon.svg> *Licentie:* CC BY-SA 3.0 *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* AleXXw
- **Bestand:Zeehavengebied_Dordrecht.jpg** *Bron:* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/73/Zeehavengebied_Dordrecht.jpg *Licentie:* GFDL *Bijdragers:* Eigen werk *Oorspronkelijke artiest:* Michiel1972

12.3 Content license

- Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0